

การศึกษาครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาเบริยนความเหมือนและความแตกต่าง กันของแนวความคิด หลักการ และวิธีดำเนินการพื้นฟูทรัพยากรป่าไม้โดยเน้นพื้นที่ป่าต้นน้ำ ลุ่มน้ำที่มีลักษณะภูมิสังคมที่แตกต่างกัน ดำเนินการวิจัยแบบ ผสมผสาน โดยการวิจัยเชิงคุณภาพ รวมทั้งการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

ผลการศึกษาพบว่า แนวคิด หลักการ และวิธีดำเนินการพื้นฟูป่าต้นน้ำ ล่าช้าทั้ง 3 ลุ่มน้ำ ได้ใช้แนวคิดและหลักการที่เหมือนกัน คือ การนำพื้นที่ป่าทึ่งหมุดหรือเกือบทึ่งหมุดที่ถูก ผ้าถางเปลี่ยนแปลงไปใช้ประโยชน์เพื่อเพาะปลูกพืชพาร์ชช์ กลับมาปลูกป่าและพื้นฟูให้เป็นพื้นที่ ป่าต้นน้ำดังเดิม แต่จะแตกต่างกันที่วิธีการนำพื้นที่ป่าที่อยู่ในการยึดถือของครอบครองของชุมชน ในพื้นที่ป่าต้นน้ำนั้นๆ กลับมาพื้นฟู ซึ่งขึ้นอยู่กับลักษณะภูมิสังคมและปัจจัยสนับสนุนปัจจัย แทรกซ้อนที่ต่างกันของแต่ละลุ่มน้ำ สำหรับกิจกรรมการพื้นฟูป่ากลับคืนมา ก็มีหลักการและแนวคิด เหมือนกัน คือ การป้องกันไฟป่า การปล่อยไฟป่าพื้นผืนท้อง เก็บเศษ枝条 การปลูกป่า แต่วิธีการให้น้ำสำหรับ กล้าไม้อาจจะแตกต่างกันในรายละเอียดขึ้นอยู่กับเงื่อนไขในพื้นที่นั้นๆ รวมทั้งแหล่งเงินทุนองค์กร และคณะบุคคลที่ร่วมดำเนินการ ปัจจัยสนับสนุนป่าลุ่มน้ำแม่สอย ได้รับการพื้นฟูจนมีความอุดม สมบูรณ์ สามารถอยู่นานวันน้ำให้แก่ลำห้วยแม่สอย เพียงพอต่อการอุปโภคบริโภคและการเพาะปลูก สำหรับชาวต้าบลแม่สอย ส่วนในลุ่มน้ำขุนแม่ขอน ป่าต้นน้ำของขุนแม่ขอนก็อยู่นานวันน้ำให้ลำห้วย ขุนแม่ขอนเพียงพอต่อการอุปโภคบริโภคและการเพาะปลูกให้ชาวต้าบลเมืองรายแล้ว เช่นเดียวกัน สำหรับลุ่มน้ำห้วยแม่ปุ่ส สภาพป่าของต้นน้ำแม่ปุ่ส ริเวณดอยอนพายกำลังฟื้นตัว เนื่องจากเพิ่งเริ่ม ดำเนินการในปี 2546

ผลจากการวิจัยทั้ง 3 ลุ่มน้ำ ตลาดจนผลจากการพื้นฟูลุ่มน้ำอื่นที่ได้จากการตรวจ เอกสาร สามารถนำไปสู่ “ข้อเสนอแนะในเชิงยุทธศาสตร์” สำหรับการแก้ไขปัญหาการบุกรุก ทำลายและการพื้นฟูทรัพยากรป่าไม้โดยเนพะป่าต้นน้ำ ล่าช้า ว่า จะต้องดำเนินการในลักษณะที่ ต้องให้ความสำคัญเรื่องด่วนเป็นลำดับแรกและต้องจัดให้อยู่ในระดับยุทธศาสตร์แห่งชาติ โดย จัดทำเป็น “ยุทธศาสตร์การพื้นฟูดันน้ำ ล่าช้า แห่งชาติ” ภายใต้แนวคิด “Think Globally, Act Locally” ใช้หน่วยระดับพื้นที่ คือลุ่มน้ำย่อยเป็นพื้นที่หลักเข้าไปดำเนินการแก้ปัญหา โดยน้อมนำ แนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เป็นแนวทางปฏิบัติ ในการยับยั้งการทำลายป่าในระยะเร่งด่วน ในระยะยาวเมื่อชุมชนบูรณาการ ลดจำนวนลงตามอายุขัยและคนรุ่นใหม่สมัครใจลงมาอยู่ในพื้นที่รับตอนล่าง โดยมีการเตรียมการ รองรับที่ดี ก็จะสามารถนำพื้นที่ชุมชนครอบครองกลับมาพื้นฟูให้ทำหน้าที่ป่าต้นน้ำดังเดิม ทรัพยากรป่าไม้ดันน้ำ ล่าช้า จึงจะปลดภัยและยั่งยืนอย่างแท้จริง

The objectives of this research were to make comparative study and analytical synthesis of the concepts, methodologies and the effectiveness of the forestry resource restoration with special emphasis on the upper headwater areas having different geosocial characteristics. The methodologies of this research were by means of integration of qualitative and participative action research.

The results of the study revealed that the restoration of the three watersheds were based on the same concepts and principles i.e. to convert all or most of the degraded areas which have previously been transformed into agricultural land for growing cash crops, back to their original states as good headwater forests by means of afforestation. Different approaches were used for land holders living in different headwater areas to participate effectively in the restoration works, depending on their geosocial characteristics and diverse supportive factors of each watershed. The restoration processes were similar in terms of forest fire prevention, forest - self generation and re-forestation. The irrigation method for nurturing young trees might be different in details for each particular areas which were also relied on the amount of fundings, the types of supporting organizations and operation team. The condition of Mae Soi watershed has been successfully restored and its forest has become healthy again to generate enough yields of water for domestic consumption and agricultural use for all people in Mae Soi sub - district. The same good results have been achieved by the people of Muang Ngai sub - district from their healthy headwater forest in Khun Mae Kon watershed. For Huay Mae Pu watershed at Doi Om Pai, its forest has progressively been improving because the restoration work has just begun in the year BE 2546.

The research results obtained from the 3 watersheds in connection with results from other related watersheds as acquired by literature surveys have led to the "Strategic Recommendations" for effective prevention of forest destruction as well as sustainable forestry resource restoration particularly for the headwater areas. Such proposal should be made as "Urgent National Agenda" together with the concept of "Think Globally, Act Locally". The role of local sub-watersheds must be fully recognized and all action plans in local areas should be implemented in co-operation with local people. The applications of the Royal Initiatives of His Majesty the King and Her Majesty the Queen for forest conservation should be used as practical guidelines for urgent and short - term action plans. In the mean time, long- term plans should be made available as soon as the population of highland dwellers would decrease in number to certain extent and their new generations voluntarily re-settle themselves in the lowlands which should be well prepared for the resettlement programs. By these means, complete forestry resource restoration and sustainability of headwater forest areas would be achieved.